

Епідеміологічна ситуація щодо туберкульозу в Україні серед дітей молодшого віку протягом останніх 10 років

Доценко Я.І., Шехтер І.Є., Сіваченко О.Є., Шатунова В.А.

ДУ «Національний науковий центр фтизіатрії, пульмонології та алергології ім. Ф.Г. Яновського НАМН України», м. Київ, Україна

Обґрунтування. В умовах сьогодення життю та здоров'ю населення України загрожує не лише багаторічна епідемія туберкульозу (ТБ), але й небезпека, яку принесла війна. Понад 1,5 мільйона дітей і підлітків (0-18 років) щороку захворюють на ТБ, що становить 11,0 % від загальної кількості виявлених випадків. Діти молодшого віку (<5 років) належать до найуразливішого контингенту.

Мета. Вивчити захворюваність на ТБ у дітей молодшого віку в Україні за період із 2014 по 2023 р.

Матеріали та методи. Епідеміологічні, математичні, статистичні. Робота виконана коштом держбюджету.

Результати. Докладний аналіз епідеміологічних показників у групі дітей молодшого віку за 2014-2023 рр. продемонстрував, що протягом 10 років частка дітей, хворих на вперше діагностований ТБ (ВДТБ), віком до 1 року становила 2,6-6,0 % від загальної кількості дітей 0-18 років з ВДТБ. У 2021 та 2014 рр. спостерігалися найнижчі показники захворюваності – 2,6 та 2,9 %, у 2022 та 2016 рр. – найвищі (5,5 та 6,0 %). Частка ВДТБ серед дітей віком 1-4 роки була значно більшою й коливалася від 13,2 % у 2020 р. до 29,6 % у 2017 р., за період повномасштабної війни – 14,7 та 13,6 % відповідно.

Хлопці в обох групах хворіли на ВДТБ частіше, ніж дівчата, протягом 8 років. Лише 2 роки частка дівчат переважала – на 7,2 % у 2017 р. і на 2,8 % у 2023 р. серед дітей до 1 року та на 6,8 % у 2018 р. і на 3,4 % у 2021 р. серед дітей віком 1-4 роки.

Усі діти молодшого віку найчастіше хворіли на легеневий ТБ. Позалегеновий ТБ (ПЗТБ) у них діагностували значно рідше. Ці показники коливалися в межах 55,3 % (у 2019 р.) – 85,3 % (у 2018 р.) та 14,7 % (у 2018 р.) – 42,1 % (у 2019 р.) у дітей до 1 року; 47,7 % (у 2014 р.) – 72,3 % (у 2022 р.) та 26,5 % (у 2022 р.) – 50,6 % (у 2021 р.) у дітей віком 1-4 роки.

Частка міліарного ТБ у дітей до 1 року коливався від 2,3 % (у 2015 р.) до 5,7 % (у 2023 р.). Протягом 6 років з 10 його виявляли в 1-2 дітей. Протягом 4 років (2016, 2018, 2020 та 2022 рр.) міліарний ТБ у цій групі дітей не виявляли взагалі. У віці 1-4 роки міліарний ТБ виявляли від 1 до 6 випадків на рік, що становило 0,8 % (у 2017 р.) – 4,3 % (у 2020 р.). За 2021 р. захворюваність на міліарний ТБ у дітей віком 1-4 роки не була підтверджена.

Серед позалегенових форм ТБ у дітей першого року життя найчастіше траплялися ТБ органів дихання та нервової системи. За період повномасштабної війни в Україні відсоток легеневого та позалегенового ТБ у них був практично однаковим порівняно з довоєнним періодом. Серед ПЗТБ у дітей віком 1-4 роки найчастіше траплялися ТБ органів дихання та кістково-суглобовий ТБ. У перший рік повномасштабної війни значно зросла частка ТБ легень (до 72,3 %), але вже у 2023 р. вона знизилася до 58,2 %.

Динаміка частоти виявлення бактеріовиділення в дітей до 1 року, хворих на ВДТБ легень, свідчить про найнижчі показники у 2014 р. – 30,8 % і найвищі у 2019 та 2021 рр. – 66,7 % (у 2,2 раза), у 2022 р. цей показник зріс до 70,8 %, а у 2023 р. знизився та становив 47,8 %. Отже, за останні 3 роки від ½ до ⅓ маленьких дітей з ВДТБ легень виділяли мікобактерії.

Серед дітей віком 1-4 роки частка бактеріовиділювачів була найнижчою у 2020 р. – 11,8 %, а найвищою у 2018 р. – 29,0 %, у 2022 р. цей показник зріс до 35,0 %, а у 2023 р. знизився та становив 26,6 %. Упродовж 10 років частка бактеріовиділювачів була відносно стабільною й дорівнювала від ¼ до ⅓ всіх дітей з ВДТБ легень.

Деструктивні зміни спостерігалися в значно меншій частці дітей. Від 0,0 % у 2017 та 2020 рр. до 10,3 % у 2018 р., у період війни (2022-2023 рр.) – 8,3 та 17,4 % відповідно в дітей першого року життя. Від 2,3 % у 2019 р. до 9,3 % у 2021 р., у 2022-2023 рр. – 1,7 та 6,3 % у дітей віком 1-4 роки.

Висновки. За період повномасштабної війни в Україні значно знизилася частка хворих дітей віком 1-4 роки, частка дітей до 1 року залишилася практично незмінною. Серед дітей віком 1-4 роки в перший рік повномасштабної війни значно зросла частка ТБ легень (до 72,3 %), у 2023 р. вона знизилася до 58,2 %.

Показники легеневого та позалегенового ТБ у дітей до 1 року залишилися практично однаковими порівняно з довоєнним періодом. У 2023 р. зросла частка дітей з міліарним ТБ до 5,7 % та деструктивних процесів у легенях до 17,4 %. У разі ПЗТБ найчастіше спостерігалися ТБ органів дихання та нервової системи, причому частка останнього зросла за період повномасштабної війни в Україні.